

Isparta'da Ortaöğretimde Okuyan Öğrencilerin Sigara İçme Durumu*

Mustafa ÖZTÜRK¹, Şahin ÜNAL², Mehmet ÜNLÜ², A. Nesimi KIŞIOĞLU¹,
Z. Aytül ÇAKMAK³, Rahime ASLANKOÇ⁴, Ersin USKUN¹

¹S.Demirel Üniversitesi Tıp fakültesi Halk Sağlığı AD- ISPARTA

²S.Demirel Üniversitesi Tıp fakültesi Göğüs Hastalıkları AD-- ISPARTA

³Kırıkkale Üniversitesi Tıp fakültesi Halk Sağlığı AD-KIRIKKALE

⁴S.Demirel Üniversitesi Tıp fakültesi Isparta Sağlık Yüksek Okulu-- ISPARTA

* Sigara ve Sağlık Ulusal Kongresi 29-31 Mayıs 1999 - İstanbul'dan sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Özet

Çalışma, Isparta'da ortaöğretimde okuyan öğrencilerin sigara içme durumunu ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlandı. Bu amaçla 1997-1998 öğretim yılında Isparta il merkezindeki ortaokul ve liselerden dörder okul değerlendirmeye alındı. Öğrencilerin %52.5 lise öğrencisi, %60.8 erkekti.

Öğrencilerin %15.1'i halen sigara içmekte olduğunu ve %5.8'i içip bıraktığını ifade etti. Sigara içme durumunu cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve halen sigara içenlerin tüm grupta erkeklerde %20.5 iken kızlarda %6.8 oranında olduğu görüldü. Halen içen ve bırakanların ortaokul öğrencilerinde sırası ile %5.1 ve %6.2, lise öğrencilerinde ise %24.0 ve %5.9 olduğu gözlemlendi.

Orta öğretim öğrencilerinde sigara içme durumunun, sınıflar yükseldikçe hızla artmakla birlikte demografik özelliklere göre değiştiği ve aile ve arkadaş gibi yakın çevredekilerin sigara içmesinden olumsuz yönde etkilendiği anlaşıldı.

Anahtar kelimeler: Sigara, gençlik, öğrenciler.

Smoking Among Students in Secondary Education in Isparta

Abstract

The purpose of this study is to investigate the state of smoking among middle school student in Isparta and the factors affecting their smoking habits. The data collected in four middle schools and four high schools in downtown Isparta during the fall-1997 and spring-1998 semesters. 52.5% of the students were high school students and 60.8% of the students were male.

15.1% of the students reported being active smokers while 5.8% of the students reported past smoking history. There is significant difference between males and females in terms of smoking, and 20.5% of males are active smokers as opposed to 6.8% of females. Of the middle school students with a past smoking history, 5.1% were male and 6.2% were female. The same measurements for the high school students were 24.0% and 5.9% respectively.

Among students in secondary education, the state of smoking seems to increase rapidly as the students advance to upper grades although negative influence exists based on demographic characteristics and factors like having family members and close friends who are smokers.

Key words: Smoking, adolescents, students.

Giriş

Alışkanlık yapan maddelerin kullanımını genellikle gençlik çağında başlamakta; bu maddelerin kullanımına bağlı olumsuz etkiler ise yalnızca gençlik çağında değil tüm yaşam boyu kendini gösterebilmekte veya ortaya çıkabilmektedir. Sigara içme alışkanlığı, insan sağlığı üzerinde oluşturduğu pek çok olumsuz etkinin yanısıra, getirdiği önemli toplumsal yük nedeniyle acil ve etkin önlemler alınmasını gerektiren önemli bir halk sağlığı sorunu olarak karşımızdadır. Son on yılda gelişmiş ülkelerde sigara içme sıklığı gittikçe azalırken, gelişmekte olan ülkelerde bu oranın arttığı dikkati çekmektedir; üstelik bu artış esas olarak genç yaş grubunda kendini göstermektedir. Bunun nedeni gelişmiş ülkelerde sigaraya karşı yapılan yoğun eğitim programları, pasif içicileri koruyan önlemler ve kısıtlamalardan dolayı sigara şirketlerinin gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin bu konudaki zayıflıklarından, yasal boşluklardan yararlanarak onları hedef almalarıdır (1, 2).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), gelişmiş ülkelerde sigara içiminin ve reklam kampanyalarının yasaklanmasına karşın, gelişmekte olan ülkelerde sigara içme oranlarının ürkütücü bir hızla arttığını ve sigara ve sigarayla ilişkili hastalıkların salgın hastalıklar arasında nitelendirilmesi gerektiğini bildirmiştir (3).

Sigara içme davranışına başlama genellikle (yaklaşık %80'i)18 yaşından önce olmaktadır (4). Amerikan toraks Cemiyeti sigaranın öncelikle genç yaşlarda önem kazanan bir sorun olduğunu ve her gün 3000 onlu yaş grubundan gencin sigaraya başladığını bildirmiştir (5). Ülkemizde sigara içenlerin %80'inin 10-20 yaş arasında sigara içmeye başlamaları (6, 7) bizi bu konuda çalışma yapmaya yönlendirdi.

Amaç ve Yöntem

Bu çalışma, Isparta'da ortaöğretimde okuyan öğrencilerin sigara içme durumunu ve etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla planlandı. Bu

amaçla 1997-1998 öğretim yılında Isparta il merkezindeki ortaokul ve liselerden dörder okul değerlendirmeye alındı.

Okullar önce sosyoekonomik düzeye göre düşük ve yüksek olanlar diye iki grupta tabakalandırıldı ve her tabakadan ikişer ortaokul ve lise ve her okulun sınıflarından bir ya da iki şube örnekleme alındı.

Araştırma kapsamına alınan toplam 1140 öğrenciye konu ile ilgili olarak hazırlanan bir anket formu uygulandı. Sigara içme durumunu belirlemede, gençlerin sigara içmesiyle ilgili olarak DSÖ'nün ortaya koyduğu standartlar kullanıldı.

Bulgular ve Tartışma

Öğrencilerin yarısından fazlası (%52.5) lise öğrencisiydi. Çoğunluğu (%60.8) erkekti. Beşte birinin sosyal güvencelerinin bulunmadığını (%80.3) belirlendi (tablo 1). Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal çevresindekilerin sigara içme durumu tablo 2'deki gibidir.

Tablo 3'te görüldüğü gibi tüm öğrencilerin %15.1'i halen sigara içmekte olduğunu ve %5.8'i içip bıraktığını ifade etti. Sigara içme durumunun cinsiyete göre de farklılık gösterdiği ve halen sigara içenlerin tüm grupta erkeklerde %20.5 iken kızlarda %6.8 oranında olduğu görüldü. Benzer şekilde yapılmış pek çok çalışmada da erkeklerde sigara içme sıklığı kızlardan yüksek bulunmuştur (8-10). Halen içen ve bırakanların ortaokul öğrencilerinde sırası ile %5.1 ve %6.2 ,lise öğrencilerinde ise %24.0 ve %5.9 olduğu gözlemlendi.

Sınıflar yükseldikçe sigara içme oranının da arttığı ve ortaokul 2. sınıfta %4.9 olan halen içenlerin oranının lise sonda %42.1'e çıktığı görüldü (tablo 4 ve şekil).

Sigara içme oranı "düşük sosyo ekonomik düzey" li okullarda daha yüksek idi. Anne ve babanın eğitim düzeyi ile sosyal güvenceye sahip olma ya da olmama, erkek öğrencilerde sigara içme durumunu etkilerken, kızlarda etkilememektedir (tablo 5).

Tablo 6'da görüldüğü gibi erkek öğrencilerin sigara içme durumu baba,anne ya da kız kardeşin sigara içmesinden etkilenmezken,erkek kardeşin ya da arkadaşlarının sigara içmesinden etkilendiği ve bu durumda sigara içme oranının arttığı anlaşıldı. Benzer şekilde,kız öğrencilerde kız kardeşin ya da arkadaşlarının sigara içmesinden etkilenmekte idi. Birleşik Arap Emirliklerinde yapılmış bir çalışmada da 15-19 yaş grubunda sigara içenlerin sıklığı %19 olarak bulunmuş ve bunların %70.8'i ilk sigarasını arkadaşından aldığı ve denediği belirlenmiştir (11). Başka çalışmalarda da ailede sigara içen birinin varlığı ya da sigara içen arkadaşına sahip olma ile sigara içme sıklığı arasında pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir (12-18).

Sonuç

Sigaranın bilinen zararları göz önüne alındığında çalışmamızda saptanan kullanım oranları yüksektir. Ayrıca orta öğretim öğrencilerinde sigara içme durumunun, sınıflar yükseldikçe hızla artmakla birlikte demografik özelliklere göre değiştiği ve aile, arkadaş gibi yakın çevredekilerin sigara içmesinden olumsuz yönde etkilendiği görülmüştür. Sigaraya başlamanın kolay fakat bırakmanın zor olduğunu dikkate alarak, gençlerin sigara kullanmaya başlamalarını önlemeye yönelik tedbirlerin alınması gereklidir. Sigara reklamları sınırlandırılmalı, özellikle okullar civarında sigara reklamı bulunduran ve satışının yapıldığı marketler olmamasına özen gösterilmelidir. Ülkemizde 4207 Sayılı yasa ile 18 yaşından küçüklere sigara satışı yasaklanmıştır (19). Ancak bu yasanın hükümlerinin tam olarak uygulandığı söylenemez. Bu konuda daha fazla yaptırıma gidilmesi ve toplumun hassasiyetinin artırılması gerekliliği açıktır. Ayrıca anne ve babaların sigara kullanmasının çocukları teşvik edici olduğu bilindiğinden eğitim çalışmalarının tüm topluma yaygın olarak yapılmasında büyük yararı olacağı kanaatindeyiz.

Yazışma Adresi:

Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÖZTÜRK
S. Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı
32040- ISPARTA
Telefon: 0.542. 674 12 46
Fax: 0.246. 232 94 22
e-mail: muozturk@med.sdu.edu.tr

Kaynaklar

1. Aşut Ö. *Hekim ve Sigara*, TTB Yayını: 1993;45-7.
2. Laugesen M., Scragg R. *Changes in cigarette purchasing by four form students in New Zealand 1992-1997*. *N Z Med J* 1999;112(1097): 379-83.
3. WHO. *Controlling the smoking epidemic. Technical report series 636*. Geneva. 1979.
4. *MMWR Morb Mortal Wkly Rep. From the Centers for disease control end prevention. Cigarette smoking among high school students- 11 states, 1991-1997*. *JAMA* 1999; 282(10): 935-6.
5. *American Thoracic Society. Cigarette smoking and health*. *Am J Respir Crit Care Med* 1996; 153: 861-865.
1. Akkoçlu A. *Dünyada ve Türkiye'de sigarayla savaşım*. *No Tobacco* 1992;75-78.
7. Candan F., Seyfikli Z., Demirtaş N., Topçu S., Çınar Z. *Sivas İlindeki Üniversite Mezunlarının Sigara Konusundaki düşünceleri*. *Solunum Hastalıkları*. 1996;7:11-19.
8. Terao A. *A survey smoking behavior among junior high school students and smoking prevention education developed using the survey results*. *Nippon Koshu Eisei Zasshi* 1999; 46(6): 487-97.
9. Jamner MS. *Cigar smoking among college students: prevalence and correlates*. *Prev Med* 1999; 29(3): 187-94.
10. Li X., Fang X., Stanton B. *Cigarette smoking among schoolboys in Beijing, China*. *J Adolesc* 1999; 22(5): 621-5.
11. Bener A. Al-Ketbi LM. *Cigarette smoking habits among high school boys in a developing country*. *J R Soc Health* 1999; 119(3): 166-9.
12. Xiang H., Wang Z., Stallones L., Yu S., Gimbel HW., Yang P. *Cigarette smoking among medical college students in*

wuhan, People's republic of china. *Prev Med* 1999; 29(3): 210-5.

13. Gaeta G., Del Castello E., Cuomo S., Effuso L., Pirera M., Boccalatte A. Personal, familial and enviromental factors influencing the inclination of smoking in adolescents: differences between sexes and between city and small- town dwellers. *Cardiologia* 1998; 43(4):417-26.

1. Metintaş S., Sarıboyacı MA., Nuhoglu S., Metintaş M., Kalyoncu C., Etiz S., Özdemir N., Aktaş C. Smoking patterns of university students in Eskişehir, Turkey. *Public Health* 1998; 112(4): 261-4.

15. Flay B.R., Phil D., Hu F.B., Richardson J. Psychosocial predictors of different stages of cigarette smoking among hig school students. *Prev Med* 1998; 27(5): 9-18.

16. Gaeta G., Del Castello E., Cuomo S.,

Effuso L., Boccaratte A. Family and friends who smoke: influence on adolescents. *G Ital Cardiol* 1998; 28(3):259-66.

17. Killen J.D., Robinson T.N., Haydel K.F. Hayward C., Wilson D.M., Hammer l.d., Litt I.F., Taylor C.B. Prospective study of risk factors for the initiation of cigarette smoking. *J Consult Clin Psychol* 1997; 65(6): 1011-6.

18. Kawabata T., Cross D., Nishioka N., Shimai S. Relationship between self-esteem and smoking behavior among Japanese early adolescents: initial results from a three-year study. *J Sch Health* 1999; 69(7): 280-4.

19. 4207 Sayılı Tütün Mamüllerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun Kabul tarihi: 7 Kasım 1996.

TABLO 1. ÖĞRENCİLERİN BAZI ÖZELLİKLERE GÖRE DAĞILIMI

Özellik	Öğrenci sayısı	
	n	%
Cinsiyet		
Erkek	693	60.8
Kız	447	39.2
Anne eğitim durumu		
←ilk	515	47.2
Orta-Lise	337	30.9
Yüksek okul	238	21.8
Baba eğitim durumu		
←ilk	275	23.7
Orta-Lise	410	36.8
Yüksek okul	429	38.5
Ailenin sosyal güvencesi		
Var	890	79.7
Yok	226	20.3
Okul türü		
Orta	542	47.5
Lise	598	52.5
Toplam	1140	100.0

TABLO 2. ÖĞRENCİLERİN SOSYAL ÇEVRESİNDEKİLERİN SİGARA İÇME DURUMU

Sosyal çevre	Sigara içme durumu				Toplam
	İçiyor		içmiyor		
	n	%	n	%	n
Anne	184	16.1	956	83.9	1140
Baba	613	53.8	527	46.2	1140
Erkek kardeş	170	22.8	576	77.2	746
Kız kardeş	45	7.3	574	92.7	619
Arkadaş	64	5.7	1065	94.3	1129

TABLO 3. ÖĞRENCİLERİN OKUL VE CİNSİYETE GÖRE SİGARA İÇME DURUMU

Okul	Cinsiyet	Sigara içme durumu			Toplam
		Hiç içmemiş	Bırakmış	Halen içmekte	
		%	%	%	N
Orta	Erkek	82.4	10.1	7.5	285*
	Kız	95.9	1.6	2.5	244
	Toplam	88.7	6.2	5.1	529
Lise	Erkek	66.7	5.7	27.6	387*
	Kız	83.7	5.1	10.2	196
	Toplam	72.4	5.5	22.1	583
Toplam	Erkek	72.1	7.5	20.5	684*
	Kız	90.0	3.2	6.8	442
	Toplam	79.1	5.8	15.1	1126

*p<0.005

TABLO 4. ÖĞRENCİLERİN SINIFLARA GÖRE SİGARA İÇME DURUMLARI

Cinsiyet	Erkek		Kız		Toplam	
	Toplam	Sigara içen	Toplam	Sigara içen	Toplam	Sigara içen
Sınıflar	(n)	(%)	(n)	(%)	(n)	(%)
Orta 2	147	6.8	117	2.6	264	4.9
Orta 3	138	8.0	127	2.4	265	5.3
Lise 1	131	16.0	72	4.2	203	11.8
Lise 2	172	26.2	70	14.3	242	22.7
Lise 3	96	55.2	56	19.6	152	42.1
Toplam	684		442		1126	15.1

TABLO 5. ÖĞRENCİLERİN DİĞER ÖZELLİKLERİNE GÖRE SİGARA İÇME DURUMLARI

Özellik	Sigara içme durumu(%)			Toplam(n)
	Hiç içmemiş	Bırakmış	Halen içmekte	
Annenin eğitim düzeyi				
Yüksekokul	87.3	3.0	9.7	236
Diğer	76.3	6.7	17.0	841*
Babanın eğitim düzeyi				
Yüksekokul	84.6	3.3	12.1	423
Diğer	75.4	7.4	17.3	678*
Ailenin sosyal güvencesi				
Var	82.5	4.0	13.5	890
Yok	70.0	7.0	23.0	226*
Okul Türü				
Orta	88.7	6.2	5.1	529
Lise	72.4	5.5	22.1	583
Okulun sosyoekonomik düzeyi				
Yüksek	85.5	4.4	10.0	698
Düşük	68.7	7.9	23.4	428*
Toplam	79.1	5.8	15.1	1126

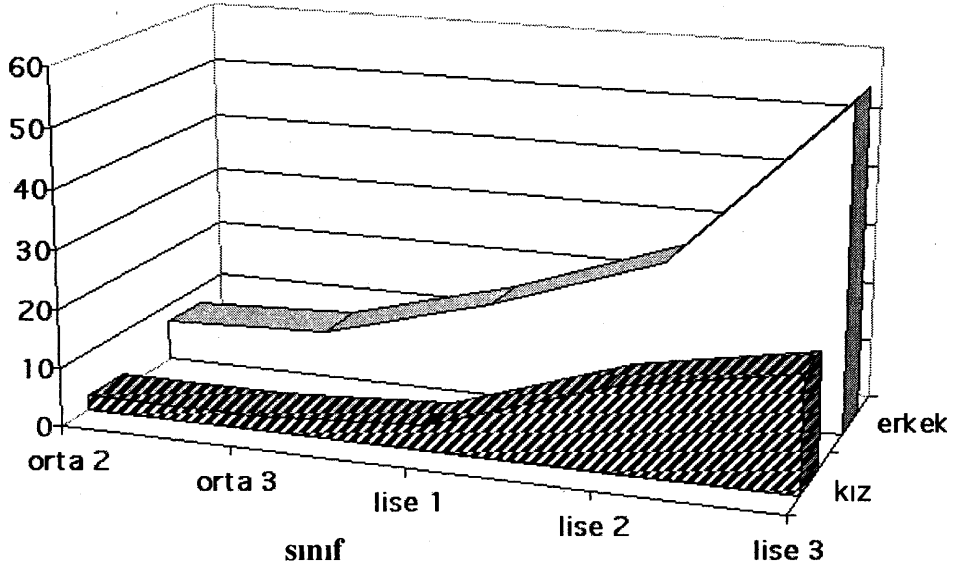
*p<0.005

TABLO 6. ÖĞRENCİLERİN VE SOSYAL ÇEVRELERİNİN SİGARA İÇME DURUMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Sosyal çevre ve SİD**	Öğrencinin Sigara içme durumu(%)			Toplam(N)
	Hiç içmemiş	Bırakmış	Halen içmekte	
Anne içiyor	78.6	4.4	17.0	182
içmiyor	79.2	6.0	14.7	944
Baba içiyor	75.7	7.1	17.1	602
içmiyor	83.0	4.2	12.8	524*
Erkek kardeş içiyor	67.3	8.3	24.4	168
içmiyor	83.4	4.9	11.7	572*
Kız kardeş içiyor	56.8	11.4	31.8	44
içmiyor	75.8	7.2	16.9	567*
Arkadaşlar Hepsi içiyor	30.6	3.2	66.1	62
Bir kısmı içiyor	73.9	8.4	17.7	702
içmiyor	97.4	1.1	1.4	351*
Toplam	79.1	5.8	15.1	1126

p<0.005, SİD**=Sigara içme durumu

Şekil: Ortaöğretim öğrencilerinde halen sigara içenlerin sınıflara ve cinsiyete göre dağılımı (%)